

William McGuire, R. F. C. Hull (eds.)

SETKÁNÍ S C. G. JUNGEM

portál

William McGuire, R. F. C. Hull (eds.)

SETKÁNÍ

S C. G. JUNGEM

portál

Odkazy na české překlady Jungových děl, která jsou v textu citována, se nacházejí na konci knihy – pozn. red.

Původní anglické vydání:

C. G. Jung Speaking (Encounters). Edited by William McGuire and R. F. C. Hull
Copyright © 1977 by Princeton University Press

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the Publisher.

„Doctor Jung: A Portrait in 1931“ from *Harper's*, May 1931, copyright 1931 by Harper's Magazine; copyright renewed 1958 by Harper's Magazine. Albert Oeri's memoir from *Spring*, 1970, copyright 1970 by the Analytical Psychology Club of New York, Inc. „Is Analytical Psychology a Religion?“ from *Spring*, 1972, copyright 1972 by the Analytical Psychology Club of New York, Inc. Passages from Esther Harding's notebooks, from *Quadrant*, Winter 1975, copyright 1975 by C. G. Jung Foundation for Analytical Psychology, Inc.

České vydání:

Translation © Pavel Kolmačka, 2024

© Portál, s. r. o., Praha 2024

ISBN 978-80-262-2160-9

Několik vzpomínek z mládí

Albert Oeri (1875–1950) z Basileje byl Jungův současník, kamarád z dětství, spolužák ze školy a kolega ze studií na basilejské univerzitě. Získal doktorát z klasické filologie a historie a posléze se stal šéfredaktorem listu *Basler Nachrichten* a členem švýcarské Národní rady. V roce 1935 byl vyzván, aby napsal příspěvek do *Festschriftu* k Jungovým šedesátinám,¹ a napsal tyto vzpomínky. Přeložené vyšly v nakladatelství *Spring* roku 1970.

Přestože Oeri psal s více než čtyřicetiletým odstupem od popisovaných událostí a dojmů, svá setkání s Jungem líčí v jasných a živých barvách, jako by se odehrála nedávno. Naše verze je mírně zkrácená.

Myslím, že poprvé jsem Junga viděl v době, kdy jeho otec působil jako pastor v Dachsen am Rheinfall a my byli ještě malí. Moji rodiče navštívili ty jeho – otcové se přátelili od školních let – a oba rodičovské páry si přály, aby si jejich synkové spolu hráli. To však nešlo. Carl seděl uprostřed pokoje, hrál si sám s malými kuželkami a vůbec mě nebral na vědomí. Jak to, že si na to setkání po nějakých pětapadesáti letech vůbec vzpomínám? Nejspíš proto, že jsem do té doby ještě nikdy neviděl takové asociální monstrum. Narodil jsem se do plně obsazeného dětského pokoje, kde si děti spolu hrály nebo se praly, každopádně však měly neustále kontakt s druhými. On přišel do prázdného – jeho sestra se ještě nenarodila.

Za mých klukovských let jsme rodinu Jungových občas navštěvovali v neděli odpoledne na faře v Klein-Hüningenu nedaleko Basileje. Carl vůči mně od začátku projevoval spontánní přátelství, protože pochopil, že nejsem žádný mazánek, a chtěl, abych spolu s ním trápil bratrance,

1 *Die kulturelle Bedeutung der komplexen Psychologie*, ed. Psychological Club, Zürich (Berlin: Julius Springer, 1935), s. 524–528.

kterého za mazánka považoval. Požádal ho třeba, aby se posadil na lavičku u vchodu, a když chlapec poslechl, Carl se začal hurónsky smát, jak to pro něho bylo charakteristické po celý život. Jediným důvodem jeho velké spokojenosti byl fakt, že krátce předtím na lavičce seděl jeden starý násoska a Carl doufal, že bratranec mazánek bude trochu zavánět kořalkou. Jindy zase uspořádal vážný souboj mezi dvěma studenty ve farní zahradě, nejspíš proto, aby se jim později mohl od plic smát. Když si jeden z chlapců poranil ruku, Carl z toho byl zkroušený. Ještě víc to rozrušilo jeho otce, neboť si vybavil, že za jeho mládí byl otec zraněného hochy při šermířském tréninku rovněž zraněn, a to vážně, a že ho přinesli do domu jeho otce. Ze všeho nejvíc jsme se báli potíží ve škole. Když se však starý ředitel školy Fritz Burckhardt o nehodě dověděl, pouze se aktérů souboje s mírným úsměvem zeptal: „Hráli jste si na šermíře?“

Poněkud lépe jsem Junga bez jeho vědomí poznal tím, že jsem přečetl jeho školní kompozice čekající na opravení v pracovně mého otce. Můj otec zpravidla dovoloval volný výběr témat, a tak se člověk mohl zvesela rozepsat o všem, co ho napadlo, pokud ovšem nějaké nápady vůbec měl. A Jung měl i tehdy nápadů spousty a navíc je dokázal prezentovat. Přesto by nakonec nevystudoval, pokud by se v té době přísně vyžadovala dostatečná ze všech předmětů. Na matematiku byl, upřímně řečeno, hloupý. Avšak v té době se našťastí a moudře na pětky nehledělo, pokud se vědělo, že částečně netalentovaný student je jinak inteligentní.

Jung za své nedostatečné matematické nadání vskutku nemohl. Tato slabina se v jeho rodině dědila už nejméně tři generace. 26. října 1859 si jeho dědeček po vyslechnutí Zöllnerovy přednášky o fotometrickém přístroji zapsal do deníku: „Nic jsem nepochopil. Jakmile má něco ve světě sebemenší spojitost s matematikou, mysl se mi zatemní. Svým chlapcům jsem hloupost v tomto směru nikdy nevyčítal. Zdědili ji.“²

2 Ernst Jung, *Aus den Tagebüchern meines Vaters* (Winterthur, 1910). – A. O.

Když už jsem se dal do citování, neodpustím si pár slov o historii rodiny Jungových. Jak už jsem se zmínil, Jungův otec byl pastor Paul Jung, který se narodil 21. prosince 1842 a zemřel 28. ledna 1896. Byl nejmladším synem pisatele výše citovaného deníku dr. Carla Gustava Junga staršího, lékaře a profesora medicíny v Basileji, narozeného 7. září 1795 v Mannheimu, kde jeho otec působil jako lékařský rada a dvorní lékař. Zemřel 12. června 1864 v Basileji. Carl Gustav starší měl zvláštní osud. Jako mladý lékař a učitel chemie na vojenské škole se mohl těšit na skvělou kariéru v Berlíně. Kvůli svému členství v buršáckém spolku a účasti na Wartburském festivalu se stal obětí demagogické perzekuce a strávil třináct (podle některých devatenáct) měsíců ve vězení v Hausvogtei, odkud ho nakonec bez soudu pustili. Odjel pak do Paříže, odkud mu Alexander von Humboldt pomohl získat místo na univerzitě v Basileji. Měl třináct dětí ze tří manželství. Jeho třetí manželka, matka klein-hüningenského pastora, pocházela ze staré basilejské rodiny Freyových. Ačkoli nebyl psychiatr, nýbrž profesor anatomie a interní medicíny, založil „Ústav naděje“ pro duševně zaostalé děti a po mnoho let zahrnoval jeho chovance velmi osobní láskou a péčí. Jeho student, lipský anatom Wilhelm His, napsal: „Basilej v Jungovi měla neobyčejně jemnou a bohatou lidskou duši. Jung bohatstvím svého ducha desítky let těšil a povzbuzoval své bližní. Jeho tvořivost a schopnost láskyplně se rozdávat přinášela ovoce univerzitě, městu, a především nemocným a potřebným.“³

A nyní o druhé straně. Matka Carla Gustava Junga, manželka klein-hüningenského pastora, byla rozená Emilie Preiswerková, nejmladší dítě basilejského farního správce Samuela Preiswerka (19. září 1799 – 13. ledna 1871) a jeho druhé ženy, dcery pastora Fabera z Ober-Ensingenu ve Württembergu. Jungův dědeček z matčiny strany měl stejně jako jeho děd z otcovy strany

3 Memorial Publication Commemorating the Opening of the Vesalianum, Leipzig, 1885. – A. O.

třináct dětí. Jung sám podal jisté informace o psychické konstituci rodiny z matčiny strany ve svém prvním článku „O psychologii a patologii takzvaných okultních fenoménů“.⁴ Farní správce Preiswerk, administrátor basilejské církve, byl vizionář, který hovořil s duchy a často přitom prožíval celé dramatické scény. Byl ovšem také velmi inteligentní a vzdělaný, zvláště v oblasti hebrejské filologie. Židé si jeho knihy o gramatice tak vážili, že si v Americe dokonce jeden změnil jméno na „Preiswerk“.

Jinak ovšem Preiswerkové byli basilejská patricijská, veskrze árijská rodina. Pastor Paul Jung mimochodem se svým tchánem sdílel zájem o semitskou filologii. V Göttingenu studoval u Ewalda a byl nejen teologem, nýbrž také doktorem filozofie. Shrnuto: U Jungových předků z otcovy i matčiny strany najdeme hojně vědeckých schopností a zájmů, jejich nositelé však byli dosti suché, učenecké typy.

Pokud je mi známo, Jung nikdy neuvažoval o tom, že by studoval něco jiného než medicínu. Do jejího studia se s vervou pustil od letního semestru 1895. Právě tu zimu zemřel jeho otec. Vzpomínám si, jak si tento kdysi silný a vzpřímený muž krátce před smrtí stěžoval, že by ho Carl mohl nosit do hodin anatomie jako hromadu kostí. Carlova matka se s oběma dětmi přestěhovala do domu u „Bottmingerského mlýna“ v Binningenu v předměstské části Basileje. Byla to moudrá a kurážná žena. Když její syn jednou seděl v hostinci v Zofingenu až do svítání, cestou domů si na ni vzpomněl a na usmířenou jí natrhal kytici lučního kvítí.

Carl – nebo „Bečka“, jak si ho dosud pamatují jeho staří školní a pi-jáčtí kumpáni – byl velmi veselý člen studentského klubu Zofingia, vždy připravený bouřit se proti „Lize ctnostných“, jak označoval organizované členy bratrstva. Opil se zřídka, ale když už k tomu došlo, byl slyšet. O školní taneční dýchánky, románky se služkami a všelijaká galantní dobrodružství se dvakrát nezajímal. Jednou mi řekl, že nevidí žádný smysl

4 Orig. 1902; in CW I, odst. 63ff.

v tom, poskakovat po tanečním sále s nějakou ženskou, dokud nebude celý zpocený. Pak ale zjistil, že i když nikdy nechodil do tanečních, tancuje celkem slušně. Na slavnosti v Zofingenu se při zábavě na velkém náměstí Heitern Platz takřka beznadějně zamiloval do jedné mladé dámy z francouzského Švýcarska. Nedlouho poté vešel jednoho rána do obchodu, požádal o dva snubní prsteny, položil na pult dvacet centimů a měl se s prsteny k odchodu. Majitel vykoktal cosi v tom smyslu, že prsteny stojí jistou sumu ve francích. Jung tedy prsteny vrátil, vzal si zpátky dvacet centimů a opustil obchod za vydatného proklínání majitele, který si dovolil překazit mu zasnuby jen proto, že Carl neměl víc peněz. Byl velmi skleslý, nikdy víc však už o té záležitosti otevřeně nemluvil a ještě hezkou řádku let zůstal svobodný.

Jung se od samého začátku velmi aktivně účastnil schůzek klubu Zofingia, na kterých se četly vědecké referáty a vedly diskuse. V zápisech Zofingie, jejímž prezidentem v zimním semestru 1897/1898 mimochodem byl, jsem našel zmínku o těchto jeho příspěvcích: „O limitech exaktní vědy“, „Několik úvah o povaze a hodnotě spekulativního bádání“, „Myšlenky o pojetí křesťanství s odkazem k učení Alberta Ritschla“. Jednou jsme neměli řečníka a Jung navrhl diskusi bez konkrétního tématu. V zápisech se píše: „Jung *vulgo* ‚Bečka‘, osvícen čistým duchem, vybízel k debatě o dosud nevyřešených filozofických otázkách. To se všem zamlouvalo víc, než by kdo za ‚normálních okolností‘ očekával. Jenže ‚Bečka‘ donekonečna žvanil, a to bylo hloupé. Oeri *vulgo* ‚To‘, podobně osvícen duchem, tyto valící se myšlenky vydatně komolil...“ Na následující schůzce se Jungovi podařilo slovo „žvanil“ v zápisech škrtnout s tím, že je příliš subjektivní, a nahradit jej slovem „mluvil“.

V daném případě Jung nezvládl cosi, v čem se mu jinak zpravidla dařilo, totiž intelektuálně ovládnout nepoddajný sbor padesáti či šedesáti studentů nejrůznějších oborů a přilákat je do krajin značně spekulativního myšlení, jež pro většinu z nás představovaly neznámou říši divů. Když

přednesl svůj příspěvek „Několik myšlenek o psychologii“, jako tajemník klubu jsem mohl zaznamenat asi třicet diskusních námětů. Nesmíme zapomínat, že jsme studovali v druhé polovině devatenáctého století, tedy v době, kdy mezi lékaři a přírodovědci pevně vládl postoj otevřeného materialismu a kdy takzvaní humanitní vědci vystupovali s jakousi celkovou a arogantní kritikou lidského ducha. Jung, který si sám zvolil pozici outsidera, však dokázal svou intelektuální převahou každého uzemnit.

Mohl to dělat proto – a já bych to nerad zatajoval –, že sám se směle vzdělával, intenzivně studoval okultní literaturu, prováděl parapsychologické pokusy a pak trval na názorech z nich vyvozených, s výjimkou těch, které poopravily výsledky pečlivějších a detailnějších psychologických studií. Šokovalo ho, že současný oficiální vědecký přístup k okultním fenoménům prostě popírá jejich existenci, místo aby je zkoumal a vysvětloval. Z toho důvodu spiritualisté jako Zöllner a Crookes, o jejichž učení dokázal mluvit celé hodiny, v jeho očích představovali hrdinské mučedníky vědy. Účastníky seancí nacházel mezi přáteli a příbuznými. O seancích samotných nemohu říct nic podrobnějšího, protože jsem byl tehdy tak hluboce ponořen do kantovské kritiky, že jsem se nedal zlákat. Moje psychická opozice by neutralizovala atmosféru. Rozhodně jsem však byl natolik otevřený, abych dokázal Jungův upřímný zápal ocenit. Bylo skutečně úžasné sedět s ním v pokoji a nechat se poučovat. Jeho milovaný malý jezevčík se na mě díval tak pozorně, jako by rozuměl každému slovu, a Jung mi neopomněl vyprávět, jak to citlivé zvíře někdy žalostně kňučí, když jsou okultní síly v domě aktivní.

Někdy Jung se svými bližšími přáteli vysedával dlouho do noci v „Breo“, staré zofinderské krčmě ve čtvrti Steinen. Jít pak domů sám až k Bottmingerskému mlýnu přes zlověstné Slavičí lesy se mu nějak nezamlouvalo. Když jsme šli z hospody, začal proto někomu z nás povídat o něčem obzvlášť zajímavém a dotyčný ho, aniž to postřehl, doprovodil až k jeho dveřím. Během cesty Jung třeba povídání přerušil poznámkou

„zrovna tady zavraždili doktora Götze“ nebo něčím podobným. Při loučení mi na zpáteční cestu nabídl svůj revolver. Nebál jsem se ducha doktora Götze ani existujících zlých duchů, bál jsem se však Jungova revolveru ve své kapse. Nemám vůbec talent na mechanické věci a nikdy jsem nevěděl, zda je zbraň zajištěná, nebo jestli následkem nějakého neopatrného pohybu najednou nevystřelí.

Ve svých posledních letech na univerzitě se Jung dal na psychiatrii. Přechodové období si nepamatuji, protože jsem se nějakou dobu zdržoval v zahraničí. Našel prostě cestu, jež mu byla předurčena. Když jsem ho jednou navštívil během jeho pobytu v Burghölzli a on mi vyprávěl o svém žitém zanícení pro svou práci, bylo mi to hned jasné. Bylo však také poněkud bolestné vidět tohoto starého hříšníka, jak se pustil ve stopách svého mistra Bleulera také cestou naprosté abstinence. V té době se díval na sklenici na stole tak kysele, že by se z toho víno málem přeměnilo v ocet. Jung mě velice laskavě provedl po ústavu a prohlídku provázel vysvětlujícími poznámkami. V pokojích postávali nebo polehávali na lůžkách neklidní pacienti. Jung se občas s některými dal do řeči, takže vyšly na světlo jejich bludy. Jeden pacient ke mně dychtivě hovořil a já stejně dychtivě naslouchal, když tu náhle těsně kolem mne prosvištěla mohutná pěst. Jiný, podrážděný pacient ležící na lůžku za mými zády se posadil a snažil se mne udeřit. Jung se ani v nejmenším nepokoušel zmírnit můj úlek. Místo toho mi řekl, že ten muž může člověka velmi silně udeřit, pokud se nedrží v patričné vzdálenosti od jeho lůžka. Zároveň se tak rozesmál, že jsem si připadal jako ten stále otloukaný mazánek na faře v Klein-Hüningenu.

Z deníku Esther Hardingové: 1922, 1925

Esther Hardingová se narodila v Anglii v roce 1888, v roce 1914 vystudovala medicínu na londýnské univerzitě a začátkem dvacátých let začala s Jungem svou osobní analýzu. V roce 1923 si v New Yorku založila praxi jako analytická psycholožka a v následujících letech se stala přední propagátorkou Jungovy psychologie v Americe. Po její smrti v roce 1971 se v jejích písemnostech našly zápisy rozhovorů s Jungem a pořadatel její literární pozůstalosti Edward F. Edinger z nich část vybral a připravil k vydání.⁵

V létě 1922 Esther Hardingová přijela do Küsnachtu poblíž Curychu, aby s Jungem pracovala.

Küsnacht, 3. července [1922]

Dr. Jung mluvil o tom, že méněcenná funkce bývá spojena s tím, co je kolektivní: Je to prostě kus přírody a jako takovou je nutné ji nejprve přijmout a přizpůsobit se jí... Vyšší funkci držíte ve svých rukách a můžete ji užít ke svému prospěchu. Méněcenná je váš učitel a vy se jí musíte přizpůsobit. A přece je to příroda; je v ní život. To, co se chce narodit, je nutné nejprve najít. Podoba, do které vyrostete, bude později předmětem zkoumání, a to zkoumání možná bude dlouhé...

4. července

Začala jsem popisovat, jak jsem toho vždycky měla před vstupem do místnosti spoustu na jazyku, takže jsem si musela uspořádat myšlenky kvůli

5 In *Quadrant* (New York), VIII:2 (zima 1975), číslo k Jungovu stému výročí. Další výňatky z deníků Esther Hardingové viz s. 85, 119 a 146. Texty byly až na drobné gramatické úpravy doslovně převzaty z dokumentů dr. Hardingové.

množství významových odstínů. Jung souhlasil, že jsou moje vyjadřovací schopnosti omezené, ale že přesto cítil, že moje řeč je plná narážek. Jazyk extrovertů bývá omezený a chudý, avšak silný, takže ačkoli to, co chtějí říct, je třeba velmi nepatrně, přinejmenším v okamžiku, kdy domluvili, vyslovili to, co říct zamýšleli. Řekl dále, že když mluví s extravertem, musí omezit své myšlení; a když hovoří s introvertem, musí také ubrat, protože myšlenka introverta nebude plně vyjádřená, ani kdyby o ní napsal knihu...

Snažila jsem se přijít na význam svého [přerěknutí] a myslela jsem si, že se jedná o protest proti obzvláštní obtížnosti ženské pozice, pokud jde o hledání animy. To odmítl. Řekl, že muž musí přijmout ženský postoj, zatímco žena musí se svým animem, mužským postojem, bojovat. Zeptala jsem se: „Tak proto s vámi chci stále bojovat?“ A on odvětil: „Záleží na tom, do jaké míry jsem váš animus. Podle toho, jak se ztotožňujete se svým animem, jej budete projíkovat na mne. A pak, když ve mně bojujete s animem, který je démonický, já vyvolávám *svěho* démona, svou animu, aby mi pomohla, a to je boj dvou manželských párů. A hned máte hádku jako hrom.“ Řekl, že se to stává, když dojde k oboustrannému přenosu. Ale protože on není [nečitelné slovo], nemusím se bát, že se mu to přihodí.

Pak začal vysvětlovat, jak se stane, že pracující žena žije svého anima. Být zaměstnaná je pro ženu nová situace a potřebuje nové přizpůsobení, kterému jako vždy ochotně dodává materiál animus. Na druhou stranu analýza vyžaduje nové přizpůsobení od muže, protože sedět tiše a trpělivě se snažit porozumět mysli ženy je velmi vzdálené maskulinnímu postoji. Muž to dělá pouze jako milenec vůči své milence. Nebude to dělat pro manželku, protože je jen manželka. V lásce mu jeho anima ukazuje, jak na to. On pak přijímá ženskou něžnost a žvatlá, jak se to naučil od své matky; vyvolává v sobě věčný obraz ženství. Avšak [v analýze] na to nedojde. [Muž analytik] se musí naučit mužské ženskosti, která není animou. Nesmí dopustit, aby byla jeho maskulinita přemožena, jinak bude jeho slabostí v ženské pacientce vyvolán animus.

Podobně na sebe i pracující žena bere anima, prototyp otce, a rozvíjí božskou všemohoucnost, [imitaci hrdiny], místo aby rozvíjela maskulinitu ženy. Animus je *primitivní* muž a muži na něj chtějí reagovat tak, že s ním budou bojovat. Ale protože proti nim stojí žena, je jim tato cesta zapovězená. A tak se té ženě vyhýbají – stejně jako se všechny skutečně ženské ženy vyhýbají muži, který žije svou animu.

Dr. Jung pak mluvil o síle ženství, jak je mocnější než jakákoli [imitace] mužského přizpůsobení a jak si opravdová žena, žena až do morku kostí, může dovolit být maskulinní, stejně jako si muž jistý svou maskulinitou může dovolit být něžný a trpělivý jako žena...

Hovořil dále o bytostném Já a o tom, jak je lze oddělit od démonů. Zopakoval, že slova jsou v říši ducha tvořivá a plná moci. Řekla jsem: „Myslíte jako *Logos*?“ Odpověděl: „Ano. Bůh promlouval a tvořil z chaosu – a zde jsme my všichni sami pro sebe bohové. Ale šetřete zde slovy, používejte slova, jimiž jste si jistá. Nerozvíjejte dlouhé teorie, nebo se zapletete do sítě, uvíznete v pasti.“

Dále mluvil o strachu. Řekl: „Bojte se světa, protože je velký a mocný; a bojte se démonů v nitru, protože je jich mnoho a jsou krutí; ale nebojte se sebe samé, to byste se bála svého bytostného Já.“ Řekla jsem, že se bojím otevřít dveře ze strachu, aby nevyšli ven démoni a nezačali ničit. Řekl: „Když je zamknete, budou ničit určitě. Jediný způsob, jak vymezit bytostné Já, je experiment. Jděte až tam, kam toužíte jít, a zjistíte, že jste došla tam, kam vám to dovolují vaše vlastní zákony. Když se bojíte, mějte dost odvahy k tomu, abyste utekla. Najděte si skrýš, kde se schováte, protože takhle jedná statečný člověk a takovým jednáním cvičíte odvalu. Nával zbabělosti bude hned pryč a místo ní se objeví odvaha.“ Řekla jsem: „To ale budu vypadat beznadějně labilní a nestálá!“ Odvětil: „Tak buďte labilní. Nová stabilita se prosadí sama. Žije člověk pro druhé lidi, nebo pro sebe? Právě tady je potřeba naučit se opravdové nezištnosti.“

Zákon byl vytvořen člověkem. Udělali jsme jej my. Je proto pod námi a my můžeme být nad ním. Jak řekl svatý Pavel: „Jsem vykoupen a jsem svobodný od zákona.“ Uvědomil si, že jej jako člověk vytvořil. Tak nás také nemůže vázat smlouva, protože my, kteří jsme ji vytvořili, ji můžeme porušit.

A tak ani nemravnost, sloužící poctivě jako prostředek k nalezení a zakoušení bytostného Já, není nemravnost, protože nebojácná poctivost to vylučuje. Když jsme však vázáni umělou zábranou nebo zákony a mravními normami, jež do nás vstoupily, brání nám to zjistit, či dokonce vidět, že vně této umělé zábrany existuje skutečná zábrana bytostného Já. Obáváme se, že když prolomíme tuto umělou zábranu, ocitneme se v neomezeném prostoru. Avšak v nitru každého z nás je *sebergulující bytostné Já*.

5. července

Na začátek sezení jsem Jungovi vyprávěla, jak se mi včera přihodilo cosi úžasného, že jeho povídání o vztahu k animovi všechno velmi vyjasnilo, mnoho věcí do sebe prostě zapadlo a teď se cítím úplně jinak. Řekla jsem, že včera jsme se zabývali negativním vztahem k animovi, ale že určitě je také pozitivní vztah. Odpověděl, že nepochybně ano – ale že důležitou součástí analýzy je objasnit tuto negativní stránku, protože právě odtud začíná růst diferenciacce od nevědomí. Dokud k takovému vyjasnění nedojde, hlas anima je v nás jako hlas Boží; v každém případě na něj reagujeme, jako by jím byl. Když si nejsme vědomi negativního aspektu anima, jsme stále animální, stále spojení s přírodou, a proto nevědomí a ne plně lidské. Potřebujeme dosáhnout vyššího stupně vědomí, který musíme hledat právě *zde*. Pak objevíme novou zemi. A my jsme zodpovědní za její obdělávání. („Kdo ví, co je činit dobré, a nečiní, má hřích.“) Rovněž legenda o Kristu a člověku pracujícím v sobotu, jemuž řekl: „Človče, víš-li, co

činiš, jsi blahoslavený; nevíš-li, jsi prokletý!“ Jestliže jsme vědomí, neexistuje už morálka. Jestliže nejsme vědomí, jsme stále otroci, a když neposloucháme zákon, jsme prokletí. Řekl, že když náležíme k tajné církvi, pak k ní prostě náležíme a nemusíme si s tím dělat starosti, nýbrž můžeme jít svou vlastní cestou. Když k ní nenáležíme, sebevětší množství učení či organizace nás tam nemůže dovést.

Potom jsem se ho zeptala na jednu konkrétní postavu anima a on řekl: „Mnohé duše jsou mladé; promiskuitní; jsou to v nevědomí prostitutky a prodávají se lacino. Jsou jako květiny, jež rozkvetou, zemřou a zase se vrátí. Jiné duše jsou starší, jako stromy či palmy. Nacházejí či musejí hledat jednoho úplného anima, který možná bude mnohými v jednom. A když jej naleznou, je to jako sepnout elektrický obvod. Pak znají smysl života.

Ale mít anima jako archimandritu,⁶ to je jako říci: jste kněžka mystérií, a to je zapotřebí vyvážit velikou pokorou. Potřebujete sestoupit na úroveň myšky a jako strom mít kořeny tak hluboko, jak vysoko sahají větve. A smysl stromu není ani v kořenech, ani ve vznosné koruně, ale v životě mezi nimi.“

Zeptala jsem se ho pak, jak najít střed mezi oběma světy, mezi světem nevědomí a světem reality. Odvětil: „Vy jste prostřednice. Setkávají se právě ve vašem bezprostředním životě. V plérómatu splývají – v přírodě jsou jedním –, ale primitiv vždycky bojuje proti jejich jednotě. Ledovec je vždy tu. Naše civilizace nalézá adaptaci, jež tyto věci na chvíli ukonejší a ony jsou zticha. Pak se opět začnou vynořovat, my znovu nalezneme novou adaptaci a ony jsou zase zticha. Dnes jsme v období velkého přechodu a ony opět vyvstávají. Nakonec člověka pohltní, ale už to nebude stejné, protože dosáhl sjednocení protikladů prostřednictvím jejich oddělení. Možná že po člověku přijde období zvířete a pak znovu rostliny – kdo ví? – a kdo nebo co ponese lampu vědomí? Kdo ví?“

6 Dr. Hardingová měla sen o opatovi, archimandritovi. – E. F. E.